

Crna Gora
Ministarstvo zdravlja

**Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje
Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u
Crnoj Gori za 2020. godinu**

Jun, 2021.

SADRŽAJ:

1	UVODNI REZIME	3
2	INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA ...	5
3	TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE.....	12
4	PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD SPROVOĐENJA.....	24

1. UVODNI REZIME

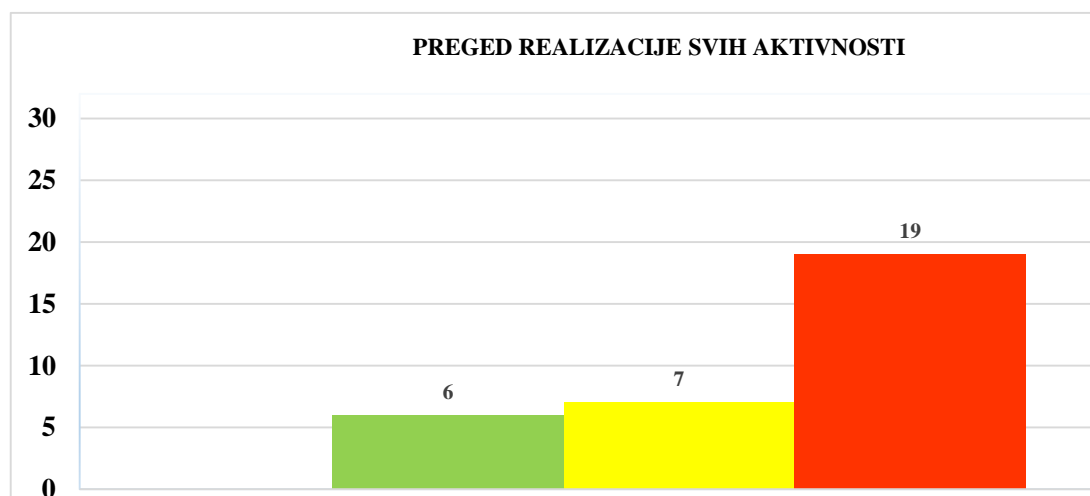
Poremećaji mentalnog zdravlja predstavljaju jedan od najvećih izazova javnog zdravlja, mjereno prevalencom, opterećenjem bolesti i invaliditetom. Teret poremećaja mentalnog zdravlja nastavlja da raste, sa značajnim uticajem na zdravlje, ključna socijalna i ljudska prava i ekonomske posljedice u svim zemljama svijeta.

Master plan razvoja zdravstva u Crnoj Gori 2015-2020 mentalno zdravlje prepoznaje kao prioritet u poboljšanju zdravlja i blagostanja populacije. U prilog ovome ide i činjenica da je strateškim dokumentima u sektoru zdravstva u Crnoj Gori mentalno zdravlje naglašeno kao prioritet kroz promociju fizičkog i mentalnog zdravlja, akcentujući prevenciju i pravovremeno liječenje mentalnih bolesti.

Stoga je ključni cilj Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019–2023 - unaprijediti mentalno zdravlje populacije i smanjiti teret mentalnih oboljenja u populaciji, sa posebnim fokusom na rizične i vulnerabilne grupe.

Akcioni plan za unapređenje mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019 – 2020. predstavlja operacionalizaciju strateških ciljeva koji su utvrđeni Strategijom. Tokom dvogodišnje realizacije Akcionog plana 2019-2020 za Strategiju zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019–2023, **realizovano je 18% (6) od ukupno 32 planiranih aktivnosti, djelimično realizovano 22% (7) aktivnosti, a nije realizovano 60% (19) planiranih aktivnosti**, što je prikazano u Grafiku 1.

Grafik 1. Pregled realizacije aktivnosti u odnosu na ukupan broj predviđenih aktivnosti u 2019. i 2020. godini

Stepen realizacije aktivnosti u 2020. godini je smanjen zbog uticaja globalne pandemije, konkretno epidemije izazvane korona virusom Covid – 19 u Crnoj Gori, a samim tim i preraspodjele kadrovske, finansijske i drugih resursa što je dovelo do zastoja ili ograničenja u sprovođenju aktivnosti. U ovom Akcionom planu neke aktivnosti su, u skladu sa ograničenim finansijskim sredstvima i raspoloživim ljudskim resursima, kao i očekivanim budžetom nosilaca aktivnosti, realizovane kao redovne aktivnosti njihovih nosilaca.

U tekstu koji slijedi nalazi se osvrt na dostignute vrijednosti indikatora učinka nakon dvije godine implementacije akcionog plana, i to:

- Operativnog cilja 1. Intenzivirati aktivnosti u cilju promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja sa posebnim naglaskom na najranjivije grupe i one koji su najviše izloženi riziku: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka - *Osmišljavanje i sprovođenje mjera i programa promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja u svim sektorima, a naročito ojačani kapaciteti u zdravstvenoj zaštiti kroz rad Savjetovališta za mlade.* Pozitivan trend ostvaren je kroz: uspostavljanje usluge “Nacionalna SOS dječija linija”; ojačane kapacitete nastavnog osoblja u osnovnim i svim srednjim školama kroz sprovođenje Inicijative “Moje vrijednosti i vrline”; pripremljenih edukativnih materijala za razumijevanje karakteristika, osobenosti, promjena, izazova koji se javljaju u okviru razvojnih faza puberteta i adolescencije kod učenika sa posebnim obrazovnim potrebama nakon čega su sprovedene i obuke za stručne saradnike osnovnih škola; gostovanja u medijima stručnjaka i rad na povećanju informisanosti građana o temama iz oblasti mentalnog zdravlja. Zbog nemogućnosti i nerealizacije sprovođenja svih aktivnosti čini se da je trend nepromijenjen za indikatore - *Smanjena incidenca poremećaja mentalnog zdravlja u opštoj populaciji, i posebno kod djece i mladih i Smanjena stope samoubistava među stanovništvom u cjelini i upodgrupama vezanim za dob, pol i ostale vulnerabilne grupe.*
- Operativnog cilja 2. Uspostaviti i razviti pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka a) *Kvalifikovani i kompetentni multidisciplinarni timovi su dostupni u dovoljnom broju i sastavu, i to jer su ojačani kadrovski kapaciteti zdravstvenih ustanova iz oblasti adultne i dječije psihijatrije;* b) *Asertivni i psihogerijatrijski timovi mentalnog zdravlja su uspostavljeni u svim centrima za mentalno zdravlje i svrsishodno ostvaruju usluge.* U toku 2019. godine formiran je asertivni tim u CZMZ Herceg Novi, a DZ Podgorica je u 2019. realizovao osam (8) kućnih posjeta, dok su oba centra u 2020. godini stopirali rad timova zbog epidemiološkog rizika. Zbog nerealizovanih aktivnosti nepromijenjen trend prisutan je u ostvarivanju sledećih indikatora učinka: a) *Povećana prevalenca tretmana u opštoj populaciji, na nivou službi zaštite mentalnog zdravlja u zajednici.* b) *Smanjena stopa rehospitalizacija pacijenata sa hroničnim poremećajima mentalnog zdravlja i u skladu sa tim redukovana broj psihijatrijskih kreveta u zemlji.* c) *Njega psihijatrijskih pacijenata u bolnicama je terapeutska, dostupne su različite opcije tretmana, brige i podrške prilagođene individualnim potrebama.*
- Operativnog cilja 3. Stvoriti uslove da ljudska prava osoba sa problemima mentalnog zdravlja budu u potpunosti cijenjena, zaštićena i promovisana i da im bude osigurana mogućnost da ostvare najbolji mogući kvalitet života, uz smanjenje stigme i diskriminacije: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju svih indikatora učinka. Uspostavljena je praksa da se svakom pacijentu i članu porodice pruže odgovarajuće informacije, u trajnom formatu koji je za njih pristupačan i razumljiv, u vezi sa pravima, standardima njege i mogućnostima liječenja mentalnih oboljenja. Obezbeđen je besplatan pravni savjet osobama koje su zadržane/upućene na liječenje o pravu na informisani pristanak na liječenje i pravnoj pomoći u skladu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom. Izrađen je Protokol

o postupanju zaposlenih sa agresivnim pacijentom/strankom i edukovano je osoblje ustanova koje u sastavu imaju službe zaštite mentalnog zdravlja o mjerama zaštite fizičke sigurnosti pacijenata (prevencija incidenata u bolničkom okruženju. Započeta je i organizacija i sprovođenje dodatne edukacije predstavnika institucija o Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom.

- Operativnog cilja 4. Upravljanje, planiranje i pružanje usluga u oblasti mentalnog zdravlja zasnovati na kvalitetnim informacijama i dokazima: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se generealan negativan trend u ostvarivanju svih indikatora učinka.

Iako je Ministarstvo zdravlja kreiralo finansijski okvir, sredstva neophodna za realizaciju aktivnosti iz akcionog plana nijesu jasno strukturisana i opredijeljena u budžetima svakog od nosilaca aktivnosti, zbog čega je pretpostavka da su budžetske jedinice - zdravstvene ustanove dobijeni budžet trošile na aktuelne finansijske prioritete što može biti razlog za nerealizaciju određenih aktivnosti, ali i nedostak podataka o količini utrošenih sredstava za sprovedene aktivnosti.

Imajući u vidu gore navedeno, od ključnih nosilaca aktivnosti očekuje se da će u narednom periodu ubrzati dinamiku realizacije aktivnosti.

2. INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA

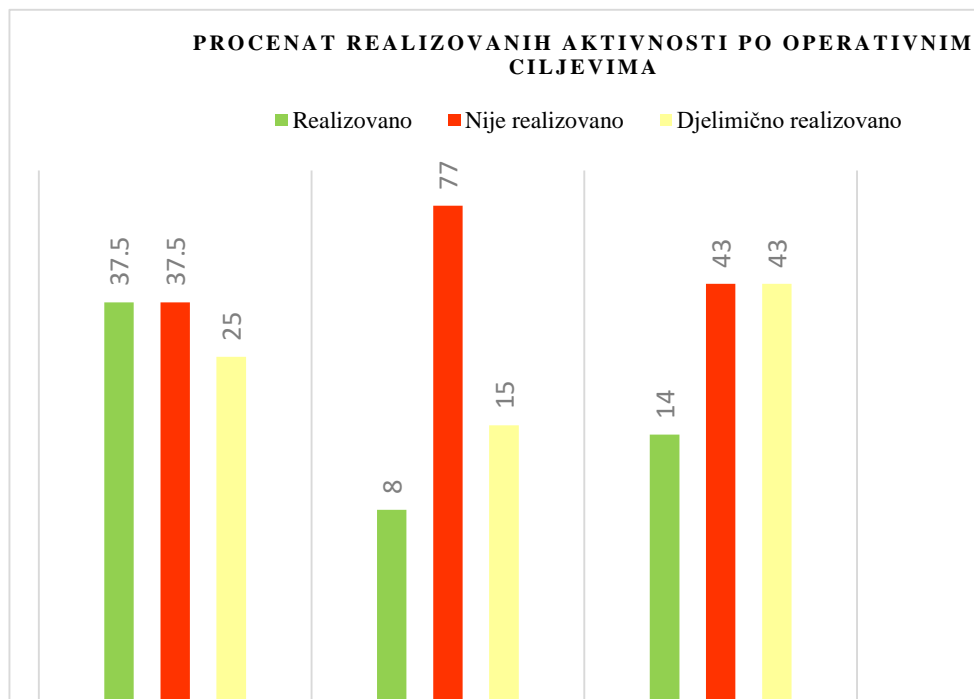
Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori za 2020. godinu, sadrži kratak pregled realizovanih aktivnosti definisanih dvogodišnjim Akcionim planom. U izvještaju je dat pregled realizovanih aktivnosti u 2019 - 2020. godini, kao i aktivnosti koje nijesu realizovane u navedenom periodu.

Tokom dvogodišnjeg perioda realizovano je 16% (5) od ukupno 32 planiranih aktivnosti, djelimično realizovano 28% (9) aktivnosti, a nije realizovano 56% (18) planiranih aktivnosti. Detaljan pregled realizacije aktivnosti po operativnim ciljevima u 2019. i 2020. godini prikazan je u Grafiku 2.

Kako Akcionim planom nisu definisane početne, prelazne i ciljne vrijednosti indikatora učinka, tako je i otežano praćenje napretka u njihovom ostvarivanju.

Usljed uticaja pandemije COVID-19, veći broj aktivnosti je djelimično realizovan, dok neke aktivnosti nijesu uopšte realizovane. Na realizaciji ovih aktivnosti u narednom periodu će se kontinuirano raditi.

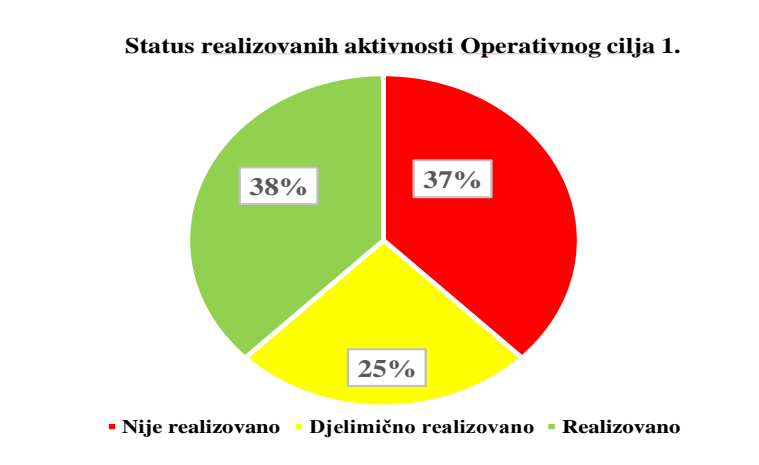
Grafik 2. Pregled realizacije aktivnosti po operativnim ciljevima u 2019. i 2020. godini

OPERATIVNI CILJ 1: Intenzivirati aktivnosti u cilju promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja sa posebnim naglaskom na najranjivije grupe i one koji su najviše izloženi riziku

Planirano je da se ovaj cilj postigne sprovođenjem efikasnih i na dokazima zasnovanih mjera i programa promocije i prevencije mentalnog zdravlja, kroz 8 aktivnosti. Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 1. dat je u Grafiku 3.

Grafik 3. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 1. Intenzivirati aktivnosti u cilju promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja sa posebnim naglaskom na najranjivije grupe i one koji su najviše izloženi riziku

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka - *Osmišljavanje i sprovođenje mjera i programa promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja u svim sektorima, a naročito ojačani kapaciteti u zdravstvenoj zaštiti kroz rad Savjetovaništa za mlade. Zbog nemogućnosti i nerealizacije sprovođenja svih aktivnosti čini se da je trend nepromijenjen za indikatore - Smanjena incidenca poremećaja mentalnog zdravlja u opštoj populaciji, i posebno kod djece i mladih i Smanjena stope samoubistava među stanovništvom u cjelini i u podgrupama vezanim za dob, pol i ostale vulnerabilne grupe.*

Ključna dostignuća u relizaciji aktivnosti Operativnog cilja 1. su:

- U cilju pružanja podrške djeci i mladima Crne Gore da slobodno i anonimno govore o svojim problemima, strahovima i sumnjama uspostavljena je usluga Nacionalna SOS dječija linija (ali od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja u saradnji sa UNICEF-om, a ne od strane Ministarstva zdravlja kako je planirano ovim AP).
- Ostvaren je napredak u oblasti oblasti ranog prepoznavanja i intervencije kod poremećaja mentalnog zdravlja tako što su ojačani kapaciteti nastavnog osoblja u osnovnim i svim srednjim školama kroz sprovođenje Inicijative “Moje vrijednosti i vrline“ i što je pripremljeni edukativni materijali za razumijevanje karakteristika, osobenosti, promjena, izazova koji se javljaju i okviru razvojnih faza puberteta i adolescencije kod učenika sa posebnim obrazovnim potrebama nakon čega su sprovedene i obuke za stručne saradnike osnovnih škola.
- Građani su imali priliku da se informišu o temema iz oblasti mentalnog zdravlja jer je realizovana promocija mentalnog zdravlja kroz organizovanje ukupno 13 gostovanja stručnjaka (iz IJZ i SBP Dobrota) u medijima i organizovanjem 3 događaja obilježavanja Dana mentalnog zdravlja.

Zbog pandemije COVID-19 nije bilo moguće realizovati sve aktivnosti koje su planirane ovim AP.

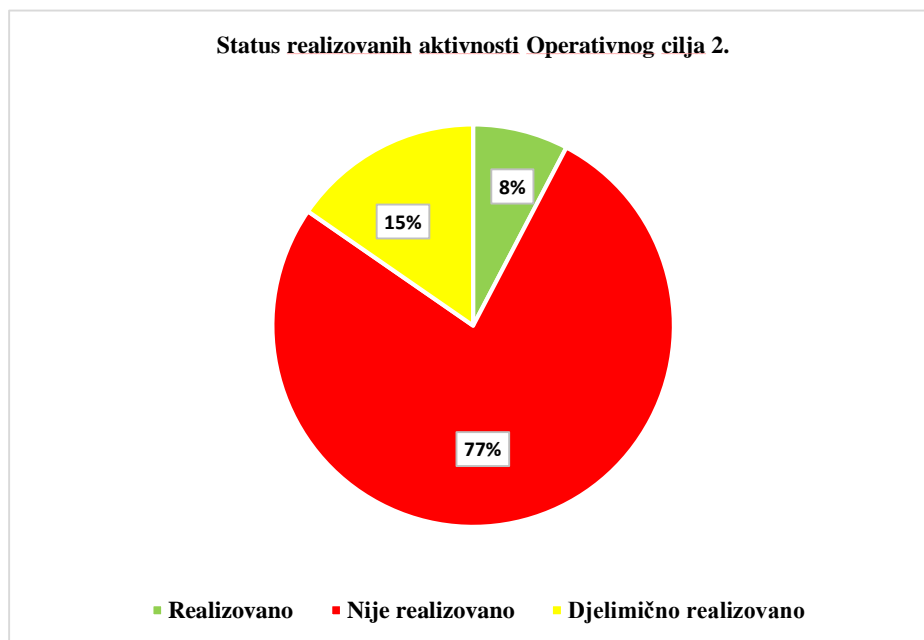
Preporuka nosilaca aktivnosti je da je za sve aktivnosti za koje je neophodna centralna koordinacija neophodno prije svega delegirati koordinatora, a potom na početku svake godine implementacije uputiti ustanovama plan implementacije aktivnosti i zahtjev za delegiranjem odgovornosti za sprovođenje aktivnosti.

OPERATIVNI CILJ 2: Uspostaviti i razviti pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica

Planirano je da se ovaj cilj postigne izgradnjom i unapređenjem kapaciteta za ranu dijagnostiku, tretman i rehabilitaciju osoba sa poremećajima mentalnog zdravlja u skladu sa principima komunalne psihijatrije kroz 13 aktivnosti. Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 2. dat u Grafiku 4. pokazuje da je realizovano/djelimično realizovano svega

23% planiranih aktivnosti (1 realizovana i 2 djelimično realizovane), dok je 77% aktivnosti nerealizovano.

Grafik 4. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 2. Uspostaviti i razviti pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka:

- ✓ *Kvalifikovani i kompetentni multidisciplinarni timovi su dostupni udovoljnom broju i sastavu - tako što su u 2020. godini odobrene 3 specijalizacije iz oblasti dječije i adolescentne psihijatrije i to po 1 za DZ Nikšić i OB Nikšić i 2 za SBP Dobrota. Specijalizaciju iz oblasti dječije psihijatrije završila su dva psihijatra KCCG, dok je jedna u toku. Takođe je jedan psihijatar SBP Dobrota dobio specijalizaciju iz oblasti dječije i adolescentne psihijatrije.*
- ✓ *Asertivni i psihogerijatrijski timovi mentalnog zdravlja su uspostavljeni u svim centrima za mentalno zdravlje i svrsishodno ostvaruju usluge. U toku 2019. godine formiran je asertivni tim u CZMZ Herceg Novi. DZ Podgorica je u 2019. realizovao osam (8) kućnih posjeta. U 2020. ih nije bilo u oba centra zbog epidemiološkog rizika.*

Zbog nerealizovanih aktivnosti nepromijenjen trend prisutan je u ostvarivanju sledećih indikatora učinka:

- *Povećana prevalenca tretmana u opštoj populaciji, na nivou službi zaštite mentalnog zdravlja u zajednici. Podaci o ovom indikatoru nijesu dostupni u trenutku izvještavanja, a i CZM nijesu izvijestili o povećanoj prevalenci tretmana u opštoj populaciji.*

- *Smanjena stopa rehospitalizacija pacijenata sa hroničnim poremećajima mentalnog zdravlja i u skladu sa tim redukovan broj psihijatrijskih kreveta u zemlji.*
- *Njega psihijatrijskih pacijenata u bolnicama je terapijska, dostupne su različite opcije tretmana, brige i podrške prilagođene individualnim potrebama.*

Zbog pandemije COVID-19 nije bilo moguće realizovati veliki broj aktivnosti koje su planirane ovim AP.

Preporuka za naredni period je razmotriti potrebu za **izmjenom postojećeg Uputstva o radu asertivnih timova**, koja bi bila jedna od aktivnosti planiranih u dijelu 2.6 i 2.9 Akcionog plana koja bi unapredila pružanje usluga postojećih Centara za mentalno zdravlje.

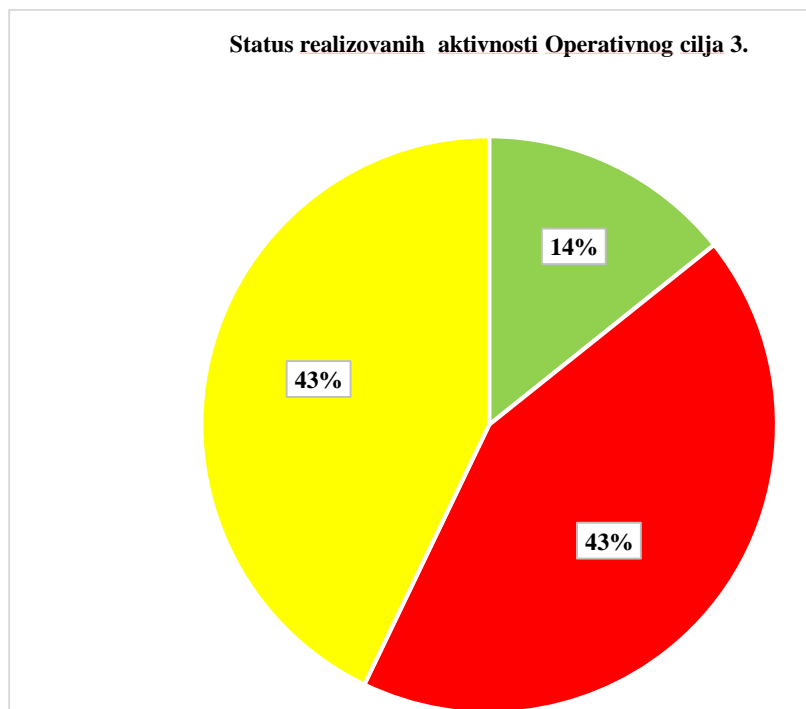
U saradnji sa Ministarstvom zdravlja i kancelarijom SZO u Crnoj Gori 2014. godine izvršena je edukacija svih izabranih ljekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na temu sprovođenja skrininga za alkoholizam. U postojećem informacionom sistemu primarne zdravstvene zaštite izabrani ljekari u dijelu predviđenom za skrininge imaju i skrining za alkoholizam. **Preporuka je da je obzirom da su izabrani ljekari edukovani i da u informacionom sistemu postoji ovaj skrining, neophodno uložiti napore da izabrani ljekari počnu realizaciju ovih aktivnosti.**

OPERATIVNI CILJ 3: Stvoriti uslove da ljudska prava osoba sa problemima mentalnog zdravlja budu u potpunosti cijenjena, zaštićena i promovisana i da im bude osigurana mogućnost da ostvare najbolji mogući kvalitet života, uz smanjenje stigme i diskriminacije

Planirano je da se ovaj cilj postigne razvijanjem novih i unapređenjem postojećih kapaciteta i mehanizama zaštite i poštovanja ljudskih prava osoba sa mentalnim poremećajima i poremećajima ponašanja, uz kontinuirani rad na smanjenju stigme i diskriminacije povezane sa poremećajima mentalnog zdravlja.

Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 3. dat u Grafiku 5. pokazuje da je realizovana svega 1 (13%) planirana aktivnost, dok je po 3 (43%) djelimično realizovanih i nerealizovanih.

Grafik 5. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 3. Stvoriti uslove da ljudska prava osoba sa problemima mentalnog zdravlja budu u potpunosti cijenjena, zaštićena i promovisana i da im bude osigurana mogućnost da ostvare najbolji mogući kvalitet života, uz smanjenje stigme i diskriminacije

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju svih indikatora učinka:

- *Usklađena regulativa u oblasti nedobrovoljne hospitalizacije, postojećeg režima starateljstva i zamjenskog donošenja odluka (lišavanja poslovne sposobnosti), lišavanja slobode na osnovu oštećenja ili pretpostavljenog oštećenja, bilo kojeg oblika medicinskog i/ili drugog naučnog istraživanja, kao i upotrebe sredstava prinude, sa ratifikovanim konvencijama i usvojenim deklaracijama kojima se garantuju ljudska prava i zaštita od diskriminacije povezane sa problemima mentalnog zdravlja.*
- *Osobama sa problemima mentalnog zdravlja relevantnim zakonodavstvom zagantovano je poštovanje ljudskih prava i zaštita od diskriminacije, a slučajevi kršenja ovog prava se adekvatno rješavaju.*
- *Osobama koje su podvrgnute prinudnoj hospitalizaciji i tretmanu obezbijeđen je slobodan pristup informacijama i besplatnim pravnim savjetima.*

Ključna dostignuća u realizaciji aktivnosti Operativnog cilja 3. su:

- Uspostavljena je praksa da se svakom pacijentu i članu porodice pruže odgovarajuće informacije, u trajnom formatu koji je za njih pristupačan i razumljiv, u vezi sa pravima, standardima njege i mogućnostima liječenja mentalnih oboljenja SBP Dobrota je postigla kroz izradu i distribuciju informativne brošure, publikovane još 2011.godine. Preporuka je da se intezivira distribucija ove brošure u ovoj ustanovi.

- Obezbjeden je pravni savjet osobama koje su zadržane/upućene na liječenje o pravu na informisani pristanak na liječenje i pravnoj pomoći u skladu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom. SBP Dobrota je jedina psihijatrijska ustanova u Crnoj Gori koja realizuje hospitalizacije protiv volje pacijenta (prisilne hospitalizacije). Shodno postojećem Zakonu o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica Bolnica je obavezna obavjestiti nadležni sud u roku od 48h o zadržavanju lica u ustanovi protiv njegove volje. Nakon dobijanja obavještenja o prisilnom zadržavanju sudija, nezavisni sudski vještak iz oblasti psihijatrije i advokat po službenoj dužnosti (besplatna pravna pomoć) su dužni da, po dobijanju, u bolnici obave razgovor sa pacijentom (ročište) i donesu konačnu odluku (rješenje) o daljem statusu pacijenta – Rješenje o prisilnoj hospitalizaciji ili Rješenje o otpustu. U tom kontekstu u 2019. je u SBP Dobrota realizovano 18 prisilnih hospitalizacija, a u 2020. godini 9 prisilnih hospitalizacija. **U svim navedenim slučajevima osobama je obezbeđena besplatna pravna pomoć advokata po službenoj dužnosti.** Sva ostala lica koja se dobrovoljno liječe u bolnici o tome daju saglasnost na formularu o Informisanom pristanku prilikom prijema, koji potpisuju svojeručnim potpisom.
- Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom je stalna tema kroz sve obuke u oblasti inkluzivnog obrazovanja. Povećana je informisanost o Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom kod 3 zaposlenih u DZ Bar. Uspostavljena je praksa da se svakom pacijentu i članu porodice pruže odgovarajuće informacije u vezi sa pravima, standardima njege i mogućnostima liječenja kao i mogućnost prijave svakog vida diskriminacije u pogledu liječenja.
- Unaprijeđena je oblast edukacije osoblja i sprovođenja mjera zaštite fizičke sigurnosti pacijenata (prevencija incidenata u bolničkom okruženju), kao i o načinu pristupa i odnosa prema pacijentima, komunikaciji sa njima bez stigmatizacije i diskriminacije, tako što je DZ Podgorica je izradio Protokol o postupanju zaposlenih sa agresivnim pacijentom/strankom, dok je Centar za promociju mentalnog zdravlja pri SBP Dobrota u 2020. godini pripremao i planirao realizaciju edukacije kompletnog zaposlenog osoblja bolnice kroz 10 radionica (osoblje podijeljeno u 10 grupa) u trajanju od 90 minuta.

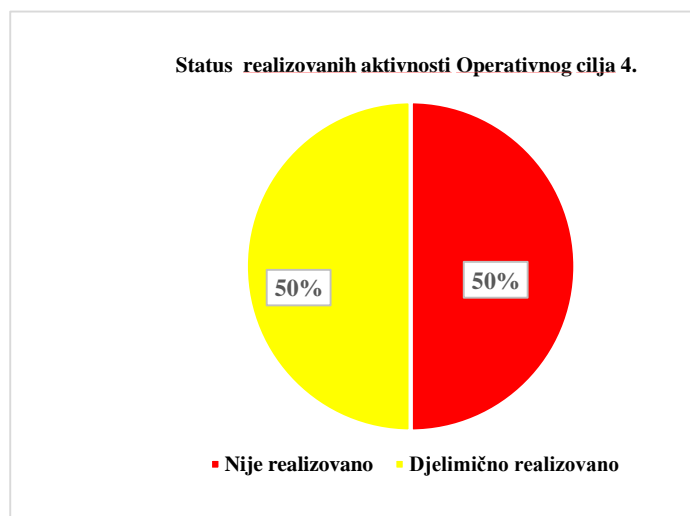
Zbog pandemije COVID-19 nije bilo moguće realizovati veliki broj aktivnosti koje su planirane ovim AP.

Preporuka je da se razmotri potrebnost sprovođenja nekih nerealizovanih aktivnosti u narednom periodu, kao i da se za određene aktivnosti afirmišu svi nosici za njihovo sprovođenje i da se unaprijedi saradnja CZM kroz razmjenu izrađenih dokumenata i primjera dobre prakse.

OPERATIVNI CILJ 4: Upravljanje, planiranje i pružanje usluga u oblasti mentalnog zdravlja zasnovati na kvalitetnim informacijama i dokazima

Planirano je da se ovaj cilj ostvari kroz unapređenje informacionih sistema i registara od značaja i kroz sprovođenje istraživanja u oblasti mentalnog zdravlja. Od četiri planirane aktivnosti za realizaciju ovog cilja djelimično su realizovane dvije, dok dvije nijesu realizovane, što je prikazano na Grafiku 6.

Grafik 6. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 4. Upravljanje, planiranje i pružanje usluga u oblasti mentalnog zdravlja zasnovati na kvalitetnim informacijama i dokazima

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se generalan negativan trend u ostvarivanju svih indikatora učinka:

- *Adaptirana regulativa koja se odnosi na registre iz domena mentalnog zdravlja*
- *Svi registri u oblasti mentalnog zdravlja uspostavljeni i funkcionalni, uz redovno i kvalitetno prijavljivanje od strane svih uključenih strana*

Ipak, doprinos u ostvarenju ovog učinka IJZ je ostvario kroz realizaciju 2 posjete sa ciljem podizanja svijesti o značenju i značaju registara i posjedovanja kvalitetnih podataka kod menadžmenta zdravstvenih institucija i među zdravstvenim radnicima i saradnicima u mentalnom zdravlja, dok je DZ Bar sproveo edukaciju za 15 zdravstvenih radnika proces prijavljivanja korisnika u nove registre.

- *Sprovedeno istraživanje potreba korisnika usluga/osoba sa poremećajima mentalnog zdravlja*
- *Sprovedeno istraživanje o stanju mentalnog zdravlja u opštoj populaciji*

Zbog pandemije COVID-19 nije bilo moguće realizovati sve aktivnosti koje su planirane ovim AP.

Preporuka je da se u narednom periodu nastavi sa sprovođenjem aktivnosti ukoliko epidemiološka situacija bude dozvoljavala.

3. TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE

STRATEŠKI CILJ: Unaprijediti mentalno zdravlje populacije i smanjiti teret mentalnih oboljenja u populaciji, sa posebnim fokusom na rizične i vulnerabilne grupe

Operativni cilj I: Intenzivirati aktivnosti promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja sa posebnim naglaskom na najranjivije grupe i one koji su najviše izloženi riziku

Indikator učinka 1: Smanjena incidenca poremećaja mentalnog zdravlja u opštoj populaciji, i posebno kod djece i mladih

Indikator učinka 2: Osmišljene i sprovedene mjere i programi promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja u svim sektorima, a naročito ojačani kapaciteti u zdravstvenoj zaštiti kroz rad Savjetovališta za mlade

Indikator učinka 3: Smanjena stopa samoubistava među stanovništvom u cjelini i u podgrupama vezanim za dob, pol i ostale vulnerabilne grupe

Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status 	Novi rok realizacije (odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
<p>Aktivnost 1.1 Izrada programa do- edukacije za psihologe i pedagoge osnovnih i srednjih škola u oblasti ranog prepoznavanja i intervencije kod poremećaja mentalnog zdravlja</p>	<p>Izrađen program edukacije za osnovne škole</p> <p>Izrađen program edukacije za srednje škole</p>	<p>- MZ - MPS - SPB Dobrota – Centar za promociju mentalnog zdravlja - IJZCG</p>		2019	Nije realizovano	<p>Zbog pandemije COVID-19 ovu aktivnost nije bilo moguće realizovati.</p> <p>Novi rok 2022.</p>	5. 000 eur	0 eur	<p>Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje</p>	<p>Za sve aktivnosti za koje je neophodna centralna koordinacija, neophodno je prije svega imati koordinatora, a potom na početku svake godine implementacije uputiti ustanovama plan implementacije aktivnosti, i zahtjev za delegiranjem odgovornosti za sprovođenje aktivnosti.</p>
<p>Aktivnost 1.2 Sprovođenje programa do- edukacije za psihologe i pedagoge osnovnih i srednjih škola u oblasti ranog prepoznavanja kod poremećaja mentalnog zdravlja</p>	<p>Broj implementiranih treninga Broj učesnika Broj uključenih obrazovnih institucija</p>	<p>- MZ - MPS - SPB Dobrota – Centar za promociju mentalnog zdravlja - IJZCG</p>		2020	<p>Djelimično realizovano</p> <p>Ministarstvo prosvjete je u 2020. godini sproveo Inicijativu “Moje vrijednosti i vrline“ u 94 osnovne i srednje škole (sve srednje škole su obuhvaćene) i tom prilikom su sprovedene 2 obuke, od čega je jedna prilagođena on-line obuka</p>		5. 000 eur	Nema dostupnih podataka	<p>Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje</p>	<p>Sprovesti monitoring primjene</p>

					(preko Teams platforme) za nove realizatore. Ovim obukama obuhvaćeno je oko 100 učesnika. Urađen je i nacrt Brošure za roditelje namijenjene razvoju socio-emocionalnih vještina.					
Aktivnost 1.3 Izrada programa edukacije nastavnog osoblja školskih ustanova u oblasti ranog prepoznavanja i intervencije kod poremećaja mentalnog zdravlja	Izrađen program edukacije za nastavno osoblje školskih ustanova Izrađen program edukacije za nastavno osoblje školskih ustanova	- MZ - MPS - SPB Dobrota – Centar za promociju mentalnog zdravlja - IJZCG		2020	Realizovano Tim psihologa i defektologa pripremio je materijal za razumijevanje karakteristika, osobnosti, promjena, izazova koji se javljaju u okviru razvojnih faza puberteta i adolescencije kod učenika sa posebnim obrazovnim potrebama. Sadrži uvodni i teorijski dio, opis adolescentne faze, izazova i date ciljne preporuke za postupanje, uz razvojni materijal koji treba konkretno da olakša razumijevanje i upravljanje sobom u ovoj životnoj dobi. Sprovedene su buke za stručne saradnike osnovnih škola (6 grupa po 25 učesnika). Program usvojen i odobren od strane Nacionalnog savjeta za obrazovanje.		8. 000 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	Nastaviti sa praktičnim vođenjem (coaching)
Aktivnost 1.4 Izrada kurikuluma za edukaciju novinara u oblasti mentalnog zdravlja	Izrađen kurikulum za edukaciju novinara seminara	- MZ - SPB Dobrota – Centar za promociju mentalnog zdravlja - IJZCG		2019	Nije realizovano	Zbog pandemije COVID-19 ova aktivnost nije bilo moguće realizovati.	3. 000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 1.5 Organizacija i implementacija 2 dvodnevna edukativna seminara za ukupno 30 novinara u oblasti mentalnog zdravlja	Broj sprovedenih seminara Broj edukovanih novinara	- MZ - SPB Dobrota – Centar za promociju mentalnog zdravlja - IJZCG		2020	Nije realizovano	Zbog pandemije COVID-19 ova aktivnost nije bilo moguće realizovati.	7.500 eur	0	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	

Aktivnost 1.6 Organizacija ciklusa edukativnih emisija i članaka u elektronskim i pisanim medijima iz oblasti mentalnog zdravlja	Broj medijskih događaja Broj medija Broj učesnika	- MZ - Centar za promociju mentalnog zdravlja - IJZCG		2019. – kontin .	Realizovano IJZ organizovao 5 medijskih događaja. U 2019.-2020. godini Centar za promociju mentalnog zdravlja je imao ukupno 7 medijskih nastupa (lokalni radio, TV, novine) iz oblasti mentalnog zdravlja.		2.500 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 1.7 Obilježavanje značajnih datuma iz kalendara zdravlja (Dan mentalnog zdravlja) kroz aktivnosti, tribine, seminare, „dan otvorenih vrata“ u ustanovama mentalnog zdravlja	Broj organizovanih događaja Broj učesnika	- MZ - IJZCG - Zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2019- kontin .	Realizovano 2019. godine KCCG je u cilju podizanja svijesti o značaju mentalne higijene i prevencije nastanka mentalnih poremećaja u centralnom holu glavne zgrade KCCG obilježio Dan mentalnog zdravlja. Zaposleni Klinike za psihijatriju, kao i psiholozi drugih organizacionih jedinica KCCG dijelili su informativni materijal koji se odnosi na mentalno zdravlje, a takođe su bili postavljeni i posteri sa porukama koje se odnose na mentalno zdravlje. IJZCG, DZ Kotor realizovali su po 1 aktivnost u 2019. godini.		5.000 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 1.8 Uspostavljanje telefonske linije za pomoć u krizi za djecu i mlade	Telefonska linija za djecu i mlade za pomoć u krizi oformljena Broj jedinstvenih korisnika Broj upućenih poziva	- MZ - Civilni sektor		2019- kontin .	Djelimično realizovano Ovu aktivnost realizovalo je Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa UNICEFOM, pa je realizacija i prenošenje realizacije ove aktivnosti za naredni period nepotrebna, ali se preporučuje uspostavljanje saradnje MZ i NKMZ sa nosiocima ove aktivnosti.		20.000 eur Aktivnost realizovalo MRSS u saradnji sa UNICEF-om	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Operativni cilj II: Uspostaviti i razviti pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica										

Indikator učinka 1: Povećana prevalenca tretmana u opštoj populaciji, na nivou službi zaštite mentalnog zdravlja u zajednici										
Indikator učinka 2: Kvalifikovani i kompetentni multidisciplinarni timovi su dostupni u dovoljnom broju i sastavu										
Indikator učinka 3: Asertivni i psihogerijatrijski timovi mentalnog zdravlja su uspostavljeni u svim centrima za mentalno zdravlje i svrsishodno ostvaruju usluge										
Indikator učinka 4: Smanjena stopa rehospitalizacija pacijenata sa hroničnim poremećajima mentalnog zdravlja i u skladu sa tim redukovan broj psihijatrijskih kreveta u zemlji										
Indikator učinka 5: Njega psihijatrijskih pacijenata u bolnicama je terapijska, dostupne su različite opcije tretmana, brige i podrške prilagođene individualnim potrebama										
<i>Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 2.</i>	<i>Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda</i>	<i>Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti</i>	<i>Datum početka</i>	<i>Planirani datum završetka</i>	<i>Status realizacije</i> 	<i>Novi rok realizacije (odgovarajuće obrazloženje)</i>	<i>Sredstva planirana</i>	<i>Sredstva realizovana</i>	<i>Izvor finansiranja</i>	<i>Preporuke za naredni period sprovođenja</i>
Aktivnost 2.1 Formiranje stručnog međuresorskog tijela za izradu državne politike i modela deinstitucionalizacije u zemlji i rješavanje pitanja smještaja pacijenata koji su na višegodišnjem liječenju (tzv. socijalnih pacijenata)	Formirano stručno međuresorsko radno tijelo za izradu modela deinstitucionalizacije	- MZ - MRSS - MPS - MP - NVO sektor - Lokalne samouprave - ZZZCG		2020	Nije realizovano	2021.-2022.	15.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 2.2 Formiranje radnog tijela za sprovođenje precizne analize stanja u pogledu postojanja 13 centara za mentalno zdravlje i kojom će se redefinisati potreban broj, mjesto, uloga i organizacija Centara za mentalno zdravlje kao i kadrovska popunjenost u skladu sa Aktima o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta	Formirano radno tijelo Održan sastanak radi planiranja konkretnih daljih koraka u sprovođenju analize	- MZ - NKMZ - Zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2019	Nije realizovano	2021.-2022.	5.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 2.3 Sprovođenje analize stanja kojom će se redefinisati potrebni broj, mjesto, uloga i organizacija Centara za mentalno zdravlje kao i kadrovska popunjenost, u skladu sa Aktima o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta	Urađena analiza Rezultati objavljeni u formi Protokola o organizaciji i radu Centara za mentalno zdravlje	- MZ - NKMZ - Zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2020	Nije realizovano	2021.-2022.	3.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za	

									zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 2.4 Kadrovsko popunjavanje nedostajućih kapaciteta u skladu sa identifikovanim/redefinisanim potrebama	Broj raspisanih konkursa/specijalizacija Broj centara za mentalno zdravlje koji imaju kompletan sastav kadra	- MZ - Zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2020-kontin .	Realizovano U 2020. godini odobrene su specijalizacije iz oblasti psihijatrije i to po 1 za DZ Nikšić i OB Nikšić i 2 za SBP Dobrota.		150.000 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	U DZ Rožaje formirati Centar za mentalno zdravlje
Aktivnost 2.5 Implementacija programa skrininga alkoholizma u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (od strane ljekara edukovanih za skrining alkoholizma u prethodnom periodu)	Broj pacijenata koji su obuhvaćeni programom Broj ljekara koji su implementirali program	- MZ - Zdravstvene ustanove		2019-kontin .	Nije realizovano	2021.-2022.	10.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 2.6 Unapređivanje regulative u cilju omogućavanja identifikovanim centrima za mentalno zdravlje da ostvaruju puni opseg usluga u oblasti zaštite mentalnog zdravlja na principima psihijatrije u zajednici	Broj izrađenih i usvojenih akata do kraja 2020. godine	- MZ - IJZCG - NKMZ - Sve zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2020-kontin .	Nije realizovano	2021.-2022.	10.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	Sprovesti izmjene postojećeg Uputstva o radu asertivnih timova
Aktivnost 2.7 Uspostavljanje i organizacija rada psihogerijatrijskih timova (izabrani ljekar, tehničar, psihijatar i socijalni radnik) u dva pilot CZMZ	Uspostavljeni psihogerijatrijski timovi u dva pilot CZMZ Broj ostvarenih intervencija psihogerijatrijskih timova Broj korisnika usluga psihogerijatrijskih timova	- MZ - NKMZ - izabrani pilot CZMZ		2020-kontin .	Nije realizovano	2021.-2022.	20.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 2.8 Kontinuirano uspostavljanje uslova i podsticanje za usvajanje „vođenja slučajaja” kao modela njege u centrima za mentalno zdravlje	Broj CZMZ koji implementiraju model njege „vođenje slučajaja” Broj korisnika koji su zbrinuti na ovaj način	- MZ - NKMZ - CZMZ - SPB Dobrota-Centar zapromociju mentalnog zdravlja		2019-kontin .	Nije realizovano	2021.-2022.	5.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 2.9 Unapređenje funkcionisanja asertivnih timova	Broj CZMZ koji imaju funkcionalne	- MZ - CZMZ			Djelimično realizovano	2021.-2022.	10.000 eur	Nema	Aktivnosti	Sprovesti izmjene

omogućavanjem svih neophodnih preduslova	asertivne timove Broj ostvarenih intervencija/posjeta asertivnih timova	- SPB Dobrota-Centar zapromociju mentalnog zdravlja		2019-kontin .	U toku 2019. godine ostvareni su svi preduslovi i formiran je asertivni tim u CZMZ Herceg Novi, realizovane su posjete tima, ali u 2020. godini, zbog epidemiloškog rizika i poštovanja protivepidemijskih mjera - nije se nastavilo sa ovom aktivnošću. DZ Podgorica je u 2019. je realizovao osam (8) kućnih poseta. U 2020. ih nije bilo.			dostupnih podataka	pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	postojećeg Uputstva o radu asertivnih timova
Aktivnost 2.10 Formiranje radne grupe za analizu uslova i potreba za početak realizacije zaštićenih stambenih jedinica (socijalnog stanovanja uz podršku)	Uspostavljena radna grupa za sprovođenje analize	- MZ - MRSS - SPB Dobrota - MORT - Zdravstvene ustanove koje imaju službe mentalnog zdravlja - ZZZCG - Lokalne samouprave			Nije realizovano		0,00 eur	0 eur		
Aktivnost 2.11 Izrada i objavljivanje izvještaja analize uslova i potreba za početak realizacije zaštićenih stambenih jedinica (socijalnog stanovanja uz podršku)	Urađena analiza i objavljen izvještaj	Radna grupa		2020	Nije realizovano		30.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 2.12 Jačanje kadrovskih kapaciteta za tretman djece i adolescenata kroz očekivani završetak tri specijalizacije iz oblasti dječije psihijatrije i raspisivanje novih specijalizacija iz dječije psihijatrije i dječije psihologije	Broj završenih specijalizacija Broj dječijih psihijatara koji su počeli da rade Broj raspisanih novih specijalizacija iz oblasti dječije psihijatrije	- MZ - KCCG - DZ		2020-kontin .	Djelimično realizovano 2 psihijatra KCCG su završila specijalizaciju iz oblasti dječije psihijatrije i 1 je u toku. 1 psihijatar SBP Dobrota je dobio specijalizaciju iz oblasti dječije psihijatrije.		50.000 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	Razmotriti premještaj 1 psihijatra SBP Dobrota koji završava specijalizaciju iz oblasti dječije i adolescentne psihijatrije u CZMZ Kotor, s obzirom da je postojećom

	Broj raspisanih specijalizacija iz oblasti dječije psihologije									zakonskom regulativom SBP Dobrota ustanova koja isključivo pruža usluge osobama starijima od 18 godina.
Aktivnost 2.13 Iznaženje prihvatljivog prelaznog rješenja za problem tretmana pacijenata sa izrečenom bezbjednosnom mjerom obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, do završetka izgradnje Specijalne zatvorske bolnice (npr. upućivanje na izdržavanje kazne u odgovarajuće institucije u regionu i sl.)	Uspostavljeno radno tijelo Definisan modalitet tretmana Broj pacijenata zbrinutih po novodefinisanim modalitetu	- MZ - MP - NKMZ		2019-kontin .	Nije realizovano		50.000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Operativni cilj III: Stvoriti uslove da ljudska prava osoba sa problemima mentalnog zdravlja budu u potpunosti cijenjena, zaštićena i promovisana i da im bude osigurana mogućnost da ostvare najbolji mogući kvalitet života, uz smanjenje stigme i diskriminacije										
Indikator učinka 1: Usklađena regulativa u oblasti nedobrovoljne hospitalizacije, postojećeg režima starateljstva i zamjenskog donošenja odluka (lišavanja poslovne sposobnosti), lišavanja slobode na osnovu oštećenja ili pretpostavljenog oštećenja, bilo kojeg oblika medicinskog i/ili drugog naučnog istraživanja, kao i upotrebe sredstava prinude, sa ratifikovanim konvencijama i usvojenim deklaracijama kojima se garantuju ljudska prava i zaštita od diskriminacije povezane sa problemima mentalnog zdravlja.										
Indikator učinka 2: Osobama sa problemima mentalnog zdravlja relevantnim zakonodavstvom zagarantovano je poštovanje ljudskih prava i zaštita od diskriminacije, a slučajevi kršenja ovog prava se adekvatno rješavaju										
Indikator učinka 3: Osobama koje su podvrgnute prinudnoj hospitalizaciji i tretmanu obezbijeđen je slobodan pristup informacijama i besplatnim pravnim savjetima										
<i>Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 3.</i>	<i>Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda</i>	<i>Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti</i>	<i>Datum početka</i>	<i>Planirani datum završetka</i>	<i>Status realizacije</i> AAA	<i>Novi rok realizacije (odgovarajuće obrazloženje)</i>	<i>Sredstva planirana</i>	<i>Sredstva realizovana</i>	<i>Izvor finansiranja</i>	<i>Preporuke za naredni period sprovođenja</i>
Aktivnost 3.1 Uspostavljanje ekspertske radne grupe, uz učešće nezavisnog eksternog eksperta, za sprovođenje analize usklađenosti legislative u oblasti mentalnog zdravlja sa relevantnim međunarodnim preporukama području poštovanja i zaštite ljudskih prava osoba sa poremećajima mentalnog zdravlja	Uspostavljena radna grupa Angažovan eksterni ekspert	- MZ - MRSS - MP - SZO - Civilni sektor		2019	Nije realizovano		4 000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	

Aktivnost 3.2 Sprovođenje analize usklađenosti legislative u oblasti mentalnog zdravlja sa relevantnim međunarodnim preporukama području poštovanja i zaštite ljudskih prava osoba sa poremećajima mentalnog zdravlja i objaviti izvještaj	Urađena analiza i objavljen izvještaj	- MZ - MRSS - MP - SZO - Civilni sektor		2019	Nije realizovano		10 000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 3.3 Uspostavljanje prakse da se svakom pacijentu i članu porodice pruže odgovarajuće informacije, u trajnom formatu (npr. publikacija, video), koji je za njih pristupačan i razumljiv, u vezi sa pravima, standardima njege i mogućnostima liječenja mentalnih oboljenja	Uvedeno kao redovna praksa u svim službama mentalnog zdravlja	- MZ - Sve zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2019 - kontin .	Djelimično realizovano SBP Dobrota posjeduje informativnu brošuru, publikovanu još 2011.godine.		4 000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 3.4. Unapređenje sistema anonimnog podnošenja žalbi u svim psihijatrijskim ustanovama i usvajanje obavezujućeg protokola o postupanju u svim psihijatrijskim ustanovama u slučaju navoda o zloupotrebama prava pacijenata	Izrađen opšti Protokol o postupanju u slučaju navoda zlostavljanja Broj anonimnih prijava riješenih po navedenom Protokolu	- MZ - Sve zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2019- kontin .	Nije realizovano		3 000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 3.5 Obezbjedivanje pravnog savjeta osobama koje su zadržane/upućene na liječenje o pravu na informisani pristanak na liječenje i pravnoj pomoći u skladu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom	Broj pacijenata koji su nedobrovoljno hospitalizovani a kojima je obezbijeđen pravni savjet	- MZ - Sve zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2019- kontin .	Realizovano SBP Dobrota jedina je psihijatrijska ustanova u Crnoj Gori koja realizuje hospitalizacije protiv volje pacijenta (prisilne hospitalizacije). Shodno postojećem Zakonu o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih u 2019. realizovano 18 prisilnih hospitalizacija, a u 2020. 9 prisilnih hospitalizacija. U svim navedenim slučajevima osobama je obezbijeđena besplatna pravna pomoć advokata po službenoj dužnosti. Sva ostala lica koja se dobrovoljno liječe u bolnici o tome daju saglasnost na formularu o Informisanom pristanku prilikom prijema, koji potpisuju svojeručnim potpisom.		10 000 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	

<p>Aktivnost 3.6 Organizacija i sprovođenje dodatne edukacije predstavnika svih relevantnih institucija (sudstva, zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja i slično) o Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom</p>	<p>Broj osoba koje su pohađale dodatnu edukaciju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - MZ - MP - MRSS - Civilni sektor 		<p>2019</p>	<p>Djelimično realizovano</p> <p>Ministarstvo prosvjete je kroz IPA projekat "Unapređenje obrazovnih programa i usluga za zadovoljenje potreba marginalizovanih grupa" sprovelo obuku za 20-ak članova Upravnog odbora i Koordinacione grupe za upravljanje projektom – multi – sektorski.</p> <p>Kroz sve obuke u oblasti inkluzivnog obrazovanja – kod individualizacije i tranzicije je ovo tema.</p> <p>Sprovedena je edukacija 8 zaposlenih u okviru CZM DZ Bar o Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom. Uspostavljena je praksa da se svakom pacijentu i članu porodice pruže odgovarajuće informacije u vezi sa pravima, standardima njege i mogućnostima liječenja kao i mogućnost prijave svakog vida diskriminacije u pogledu liječenja.</p>		<p>5 000 eur</p>	<p>Nema dostupnih podataka</p>	<p>Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje</p>	
<p>Aktivnost 3.7 Organizacija i sprovođenje dodatne edukacije osoblja ustanova koje u sastavu imaju službe zaštite mentalnog zdravlja o mjerama zaštite fizičke sigurnosti pacijenata (prevencija incidenata u bolničkom okruženju), kao i o načinu pristupa i odnosa prema pacijentima, komunikaciji sa njima bez stigmatizacije i diskriminacije</p>	<p>Broj osoba koje su pohađale dodatnu edukaciju</p> <p>Broj ustanova u kojima je implementirana edukacija</p>	<ul style="list-style-type: none"> - MZ - Sve zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja 		<p>2019 - kontin .</p>	<p>Djelimično realizovano</p> <p>DZ Podgorica je izradio Protokol o postupanju zaposlenih sa agresivnim pacijentom koji je stupio na snagu 01.01.2019.</p> <p>Centar za promociju mentalnog zdravlja pri SBP Dobrota je u 2020. godini pripremao i planirao realizaciju edukacije kompletnog zaposlenog osoblja bolnice i to kroz 10 radionica (osoblje podijeljeno u 10 grupa) u trajanju od 90 minuta.</p>		<p>10 000 eur</p>	<p>Nema dostupnih podataka</p>	<p>Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje</p>	

Operativni cilj IV: Upravljanje, planiranje i pružanje usluga u oblasti mentalnog zdravlja zasnovati na kvalitetnim informacijama i dokazima										
Indikator učinka 1: Adaptirana regulativa koja se odnosi na registre iz domena mentalnog zdravlja										
Indikator učinka 2: Svi registri u oblasti mentalnog zdravlja uspostavljeni i funkcionalni, uz redovno i kvalitetno prijavljivanje od strane svih uključenih strana										
Indikator učinka 3: Sprovedeno istraživanje potreba korisnika usluga/osoba sa poremećajima mentalnog zdravlja										
Indikator učinka 4: Sprovedeno istraživanje o stanju mentalnog zdravlja u opštoj populaciji										
<i>Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 4.</i>	<i>Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda</i>	<i>Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti</i>	<i>Datum početka</i>	<i>Planirani datum završetka</i>	<i>Status realizacije</i> 	<i>Novi rok realizacije (odgovarajuće obrazloženje)</i>	<i>Sredstva planirana</i>	<i>Sredstva realizovana</i>	<i>Izvor finansiranja</i>	<i>Preporuke za naredni period sprovođenja</i>
Aktivnost 4.1 Podizanje svijesti o značenju i značaju registara i posjedovanja kvalitetnih podataka kod menadžmenta zdravstvenih institucija i među zdravstvenim radnicima i saradnicima u mentalnom zdravlju, uključujući i srednji kadar	Broj obavljenih posjeta Broj obavljenih edukacija Broj učesnika	- MZ - IJZCG - Sve zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2019 - kontin .	Djelimično realizovano IJZ realizovao 2 posjete		5 000 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 4.2 Sprovođenje edukacije zdravstvenog osoblja za proces prijavljivanja korisnika u nove registre	Broj obavljenih edukacija Broj učesnika	- MZ - IJZCG - Zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja		2019 - kontin .	Djelimično realizovana DZ Bar je sproveo edukaciju zdravstvenog osoblja za proces prijavljivanja korisnika u nove registre. Broj održanih edukacija: 5 Broj edukovanih zdravstvenih radnika: 15		2 000 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	
Aktivnost 4.3 Usklađivanje zakonske regulative na način da se proširi obuhvat sadašnjeg „registra narkomanije“ na sve ustanove i organizacije/centre za tretman zavisnika o drogama (kao što su JU za rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci „Kakaricka Gora“, terapijske zajednice, drop-in centri, „low threshold“ programi itd.)	Usklađena i usvojena adekvatna regulativa	-MZ - IJZCG - Zdravstvene ustanove sa služb.mentalnog zdravlja NVO sektor Lokalna samouprava Glavni grad		2020 - kontin .	Nije realizovano	2021.-2022.	20 000 eur	0 eur	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje	

<p>Aktivnost 4.4 Operacionalizacija postojećih i uspostavljanje novih efikasnih mehanizama obavezivanja i kontrole procesa prijavljivanja u registre (npr. kroz licenciranje organizacija civilnog društva koje pružaju tretman, kroz sporazume o saradnji u oblasti sakupljanja podataka, kontrolu rada zdravstvenih radnika, podzakonske akte, postavljanje uslova u konkursima za raspodjelu sredstava na javnim pozivima, itd.)</p>	<p>Uspostavljeni mehanizmi obavezivanja i kontrole – broj usvojenih dokumenata/akata, broj sprovedenih kontrola</p> <p>Proporcija osoba prijavljenih u registre od ukupnog broja liječenih</p>	<p>-MZ -IJZCG -Zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja -Civilni sektor - Lokalna samouprava - Glavni grad</p>		<p>2020 - kontin .</p>	<p>Nije realizovano</p>	<p>2021.-2022.</p>	<p>10 000 eur</p>	<p>0 eur</p>	<p>Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici Fonda za zdravstveno osiguranje</p>	
---	--	---	--	------------------------	-------------------------	--------------------	-------------------	--------------	---	--

4. PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD SPROVOĐENJA

Kako veliki broj aktivnosti iz AP 2019-2020 nije realizovan, potrebno je iste planirati narednim AP.

Jasno definisana finansijska sredstva. Sredstva neophodna za realizaciju aktivnosti iz AP nijesu jasno strukturisana i opredijeljena u budžetima svakog od nosilaca aktivnosti, zbog čega je pretpostavka da su budžetske jedinice - zdravstvene ustanove dobijeni budžet trošile na aktuelne finansijske prioritete što može biti razlog za nerealizaciju određenih aktivnosti, ali i nedostak podataka o količini utrošenih sredstava za sprovedene aktivnosti.

Koordinacija. Postoji jasna potreba da se pod okriljem Ministarstva zdravlja formira stalna radna grupa čiji bi zadatak bio da obezbijedi djelotvornu koordinaciju i saradnju između institucija, zdravstvenih ustanova i Ministarstva zdravlja u implementaciji aktivnosti. Preporuka je i da se na početku svake godine implementacije uputi ustanovama plan implementacije aktivnosti i zahtjev za delegiranjem odgovornosti za sprovođenje aktivnosti.

Afirmacija i razmjena primjera dobre prakse. Za određene aktivnosti potrebno je da se afirmišu svi nosici za njihovo sprovođenje i da se unaprijedi saradnja CZM kroz razmjenu izrađenih dokumenata i primjera dobre prakse.

Izmjeniti regulativu. Preporuka za naredni period je razmotriti potrebu za izmjenom postojećeg **Uputstva o radu asertivnih timova**, koja bi bila jedna od aktivnosti planiranih u dijelu 2.6 i 2.9 Akcionog plana koja bi unapredila pružanje usluga postojećih Centara za mentalno zdravlje. Izmijeniti ostale zakonske regulative koje su predviđene prethodnim AP.

Izgradnja Klinike za psihijatriju KCCG, sa odjeljenjem za dječiju psihijatriju. S obzirom da je već izrađen projekat i da kapaciteti, uslovi trenutne Klinike za psihijatriju nijesu na zadovoljavajućem nivou i da u Crnoj Gori ne postoji obezbijeden smještaj za djecu koja su u potrebi za psihijatrijskim liječenjem, a da su se stekli uslovi po pitanju edukovanog kadra (specijaliste dječije psihijatrije) potrebno je uložiti napore da se započne izgradnja Klinike za psihijatriju KCCG.

U DZ Rožaje formirati Centar za mentalno zdravlja. Neophodno je DZ Rožaje prepoznati i uvrstiti kao CZM gdje bi se kadrovska struktura koja je neophodna za funkcionisanje unaprijedila u smislu angažovanja dodatnih resursa i to psihologa, socijalnog radnika, defektologa, u cilju pristupačne, sigurne i efektivne zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice.

Sprovoditi skrining alkoholizma. S obzirom da su izabrani ljekari edukovani i da u informacionom sistemu postoji skrining za alkoholizam neophodno je uložiti napore da izabrani ljekari počnu realizaciju ovih aktivnosti.

Uspostaviti Registar psihoza. Preporuka za naredni period je implementirati Registar psihoza i obezbijediti sredstva za njegovu realizaciju.